

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ НЕПРАВОМІРНИМИ ДІЯМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Григорян Мері Рубенівни
студентки III курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
ім.В.Н.Каразіна
e-mail: mary215@rambler.ru

Ключові слова: *матеріальна шкода, моральна шкода, відповідальність, делікт, відшкодування.*

Потерпілим від зловживань і помилок правоохоронних органів, факт виправдування чи закриття кримінальної справи у зв'язку з обставинами такого характеру сам по собі є дуже важливим: їх репутація повністю поновлюється, вони знову набувають статусу чесних і законослухняних громадян. Але це далеко не все, на що мають право розраховувати потерпілі. Для повного поновлення їх прав і законних інтересів потрібна не тільки відміна незаконних рішень, що зганьбили добре ім'я, потрібно також усунути, по можливості, будь-які негативні наслідки рішень такого характеру. Це потрібно тому, кого реабілітують, правосуддю, а також іншим правоохоронним органам, оскільки це є не тільки виразом справедливості, а й повинно послужити підтриманню престижу судових та правоохоронних органів на необхідному рівні.

Обов'язковою підставою для відшкодування заподіяної шкоди є наявність взаємозв'язку між протиправною поведінкою того, хто заподіяв шкоду, і шкодою, що настала. Для його встановлення слід довести, що: 1) протиправна поведінка передувала настанню шкідливих наслідків; 2) шкідливі наслідки є результатом протиправної поведінки.

Закон України "Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду" майже дублює статтю 1176 Цивільного кодексу України, хоча більш її деталізує. Зокрема у статті 1 вказано, що відшкодуванню підлягає шкода, завдана громадянину внаслідок:

1) незаконного засудження, незаконного притягнення як обвинуваченого, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході розслідування чи судового розгляду кримінальної справи обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян;

2) незаконного застосування адміністративного арешту чи виправних робіт, незаконної конфіскації майна, незаконного накладення штрафу;

3) незаконного проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених законами України "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" та іншими актами законодавства. До них належать незаконне затримання і незаконне застосування підписки про невиїзд. Ця нормативна новела створює нові гарантії захисту прав фізичних осіб від незаконної діяльності органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури та суду.

До підстав для відшкодування шкоди відносяться:

1) постановлення виправдувального вироку суду;

2) встановлення в обвинувальному вироку суду чи іншому рішенні суду (крім ухвали чи постанови суду про повернення справи на додаткове розслідування чи новий судовий розгляд) факту незаконного притягнення як обвинуваченого, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході розслідування чи судового розгляду кримінальної справи

обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують чи порушують права та свободи громадян, незаконного проведення оперативно-розшукових заходів;

3) відмова в порушенні кримінальної справи, закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину, відсутністю у діянні складу злочину або недоведеністю участі обвинуваченого у вчиненні злочину;

4) закриття справи про адміністративне правопорушення. Крім того, право на відшкодування заподіяної шкоди виникає у випадках заподіяння шкоди оперативно-розшуковими заходами до порушення кримінальної справи.

Право на відшкодування шкоди виникає у громадянина у випадках:

- постановлення судом виправдувального вироку;
- скасування судом незаконного вироку суду;
- закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину, за відсутністю у діяннях складу злочину або недоведеності участі обвинуваченого у вчиненні злочину;
- закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Відповідно до ст. 3 Закону “Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду” громадянину відшкодовуються:

- 1) заробіток та інші доходи, які він втратив внаслідок незаконних дій;
- 2) майно (в тому числі гроші, грошові вклади і відсотки за ними, цінні папери та відсотки за ними, частка у статутному фонді господарського товариства, учасником якого був громадянин, та прибуток, який він не отримав відповідно до цієї частки, інші цінності), конфісковане або звернене в дохід держави судом, вилучене органами дізнання чи досудового слідства, органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також майно, на яке накладено арешт;
- 3) штрафи, стягнуті на виконання рішення суду, судові витрати та інші витрати, сплачені громадянином;
- 4) суми, сплачені громадянином у зв'язку з наданням йому юридичної допомоги;
- 5) моральна шкода.

Відшкодування моральної шкоди провадиться у разі, коли незаконні дії правоохоронних органів завдали моральних втрат громадянину, призвели до порушення його нормальних життєвих зв'язків, вимагають від нього додаткових зусиль для організації свого життя.

Проблема відшкодування моральної та майнової шкоди заподіяної особі є однією з найважливіших у цивілістиці. Кожна особа у правовій державі має відчувати свою правову та соціальну захищеність, а повага до захисту особистості повинна бути в такому суспільстві нормою повсякденного життя. Наче і не забуваємо ми, що особисті та майнові права людини, її здоров'я та життя нерозривно пов'язані з такими поняттями, як рівність, свобода, справедливість, недоторканість особи тощо, однак дедалі частіше ми стаємо свідками того, що наче і захищена людина, і права її відновлено, а все ж залишається гіркий присмак чогось такого, що обов'язково треба доробити.

Науковий керівник: доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна, к.ю.н. Лісніча Тетяна Володимирівна